

TEZ-TEZ KASALLANUVCHI BOLALAR VA O'SMIRLARDA NAFAS YO'LLARINING GIPERAKTIVLIGINI TASHXISLASH VA DAVOLASH

FJSTI Pediatriya-2 kafedrası

mudiri, PhD Ahmadaliyev Sh.Sh.

E-mail: sh.sh.ahmadaliyev@gmail.com

FJSTI Pediatriya-2 kafedrası 2-kurs magistratura talabasi Akbarov

Abdulhamid Adxamjon o'g'li

E-mail: abdulhamidakbarov1998@email.com

Annotatsiya

Tez-tez kasallanuvchi bolalar va o'smirlar pediatriyada dolzarb muammolardan biri bo'lib, ushbu guruhda nafas yo'llarining giperaktivligi keng tarqalgan holatlardan hisoblanadi. Nafas yo'llari giperaktivligi ko'pincha takrorlanuvchi respirator infeksiyalar, allergik omillar hamda immun tizimining funksional yetilmaganligi bilan bog'liq bo'ladi. Ushbu ilmiy maqolada tez-tez kasallanuvchi bolalar va o'smirlarda nafas yo'llari giperaktivligini aniqlashda qo'llaniladigan klinik, funksional va laborator diagnostika usullari hamda davolash tamoyillari tahlil qilindi. Olingan natijalar erta tashxis va kompleks davolash yondashuvi kasallik kechishini yengillashtirish va asoratlari rivojlanishining oldini olishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: bolalar, o'smirlar, tez-tez kasallanuvchi bolalar, nafas yo'llari giperaktivligi, diagnostika, davolash.

Abstract

Frequently ill children and adolescents represent a significant problem in modern pediatrics, as recurrent respiratory infections create favorable conditions for the development of airway hyperresponsiveness. Airway hyperresponsiveness is characterized by increased sensitivity of the bronchial tree to various stimuli and is often considered an early stage in the development of bronchial asthma. Mild or nonspecific clinical manifestations may complicate timely diagnosis, leading to delayed treatment and progression of the disease.

This scientific article analyzes clinical, laboratory, and instrumental methods used for the diagnosis of airway hyperresponsiveness in frequently ill children and adolescents, as well as the main principles of treatment. The results indicate that early diagnosis and an individualized, comprehensive therapeutic approach contribute to the improvement of respiratory function and help prevent disease progression and complications.

Keywords: children, adolescents, frequently ill children, airway hyperresponsiveness, diagnosis, treatment.

Аннотация

Часто болеющие дети и подростки составляют группу повышенного риска по развитию гиперреактивности дыхательных путей. Повторяющиеся острые респираторные заболевания, аллергическая предрасположенность и функциональная незрелость иммунной системы способствуют формированию повышенной бронхиальной чувствительности. Клинические проявления заболевания нередко носят стертый характер, что затрудняет раннюю диагностику и своевременное начало терапии.

В данной работе представлена оценка эффективности клинико-лабораторных и инструментальных методов диагностики гиперреактивности дыхательных путей у часто болеющих детей и подростков, а также

рассмотрены основные принципы лечения. Полученные результаты свидетельствуют о важности раннего выявления данной патологии и применения индивидуализированного комплексного подхода к терапии с целью предупреждения прогрессирования заболевания и развития осложнений.

Ключевые слова: дети, подростки, часто болеющие дети, гиперреактивность дыхательных путей, диагностика, лечение.

Kirish

So‘nggi yillarda tez-tez kasallanuvchi bolalar va o‘smirlar sonining ortib borishi pediatriya amaliyotida jiddiy muammo sifatida qaralmoqda. Ushbu bolalarda yil davomida bir necha marotaba o‘tkir respirator kasalliklar, bronxitlar va uzoq davom etuvchi yo‘tal bilan kechuvchi holatlar kuzatiladi. Bunday fon holatlar nafas yo‘llarining giperaktivligi rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratadi.

Nafas yo‘llari giperaktivligi bronxlarning turli qo‘zg‘atuvchilarga nisbatan haddan tashqari sezuvchanligi bilan xarakterlanadi va ko‘pincha bronxial astma rivojlanishidan oldingi bosqich sifatida qoraladi. Kasallikning klinik belgilari ko‘pincha noaniq bo‘lib, oddiy respirator infeksiyalar bilan adashishi mumkin. Shu sababli ushbu holatni erta aniqlash va to‘g‘ri davolash muhim ahamiyatga ega.

Mazkur maqolaning maqsadi tez-tez kasallanuvchi bolalar va o‘smirlarda nafas yo‘llari giperaktivligini tashxislash va davolash usullarini ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat.

Klinik-laborator va instrumental tekshiruv usullari

Ilmiy ishning amaliy qismi 2023–2025 yillar davomida pediatriya va pulmonologiya bo‘limlari bazasida bajarildi. Tekshiruvga tez-tez o‘tkir respirator kasalliklar bilan kasallanib kelgan, yoshi 6 dan 17 yoshgacha bo‘lgan 70 nafar bola va o‘smir jalb etildi. Barcha ishtirokchilarning ota-onalaridan yozma ongli rozilik olindi.

Klinik tekshiruv jarayonida bemorlarning shikoyatlari, kasallik anamnezi va tez-tez kasallanish chastotasi baholandi. Laborator tekshiruvlar umumiy qon tahlili, immunologik ko'rsatkichlar va allergik fonni aniqlashni o'z ichiga oldi.

Instrumental tekshiruvlar doirasida spirometriya, bronxodilatatsion sinama hamda ko'rsatmalar bo'yicha pikfloumetriya o'tkazildi. Spirometrik ko'rsatkichlar asosida nafas yo'llari o'tkazuvchanligi va bronxial reaktivlik darajasi baholandi.

Olingan ma'lumotlar statistik tahlil usullari yordamida qayta ishlanib, natijalar foiz ko'rsatkichlari orqali ifodalandi.

Natijalar

O'tkazilgan klinik va funksional tekshiruvlar natijalariga ko'ra, kuzatuv ostidagi bemorlarning 58 foizida nafas yo'llari giperaktivligiga xos bo'lgan belgilar aniqlandi. Spirometrik tekshiruv natijalarida nafas yo'llari o'tkazuvchanligining pasayishi qayd etilib, majburiy nafas chiqarish hajmi (FEV_1) hamda FEV_1/FVC nisbatining me'yoriy ko'rsatkichlardan pastligi kuzatildi. Ushbu o'zgarishlar bronxial obstruksiya elementlari mavjudligini ko'rsatdi.

Bronxodilatatsion sinama natijalari tahlil qilinganda, bemorlarning 45 foizida ijobiy bronxodilatator javob aniqlanib, preparat qabul qilingandan so'ng FEV_1 ko'rsatkichining klinik jihatdan ahamiyatli darajada oshishi qayd etildi. Bu holat nafas yo'llarining qaytuvchan obstruksiya va bronxial reaktivlikning yuqoriligidan dalolat berdi.

Laborator tekshiruvlar natijalariga ko'ra, bemorlarning katta qismida eozinofillar miqdorining oshishi hamda umumiy immunoglobulin E (IgE) darajasining yuqori ekani aniqlandi. Ushbu ko'rsatkichlar allergik yallig'lanish jarayonining mavjudligini tasdiqladi va nafas yo'llari giperaktivligi bilan allergik fon o'rtasida muhim bog'liqlik borligini ko'rsatdi.

Shuningdek, olingan ma'lumotlar tahlili nafas yo'llari giperaktivligi tez-tez o'tkir respirator kasalliklar bilan kasallanish chastotasi bilan to'g'ridan-to'g'ri bog'liq ekanligini ko'rsatdi. Yil davomida respirator infeksiyalar soni ko'p bo'lgan bemorlarda

spirometrik o'zgarishlar va bronxial reaktivlik belgilari ko'proq uchrashi aniqlandi, bu esa takrorlanuvchi infeksiyalar nafas yo'llari giperaktivligining rivojlanishida muhim omil ekanligini tasdiqlaydi.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, tez-tez kasallanuvchi bolalar va o'smirlarda nafas yo'llari giperaktivligi keng tarqalgan bo'lib, ko'pincha erta bosqichlarda e'tibordan chetda qoladi. Spirometriya va bronxodilatatsion sinama ushbu holatni aniqlashda eng ishonchli va informativ usullar hisoblanadi.

Davolash jarayonida yallig'lanishga qarshi va bronxodilatator preparatlarni qo'llash, allergenlardan himoyalaniish hamda immun tizimini mustahkamlash muhim ahamiyatga ega. Kompleks yondashuv nafas yo'llari funksiyasini tiklash va kasallikning surunkali shaklga o'tishining oldini oladi.

Davolash tamoyillari

Nafas yo'llari giperaktivligini davolashda individual yondashuv tamoyili qo'llanilib, har bir bemorning yoshi, klinik belgilarning og'irlik darajasi, spirometrik ko'rsatkichlari hamda allergik fonining mavjudligi inobatga olindi. Davolash choralari nafas yo'llaridagi yallig'lanish jarayonini kamaytirish, bronxial obstruksiyani bartaraf etish va bronxial reaktivlikni pasaytirishga qaratildi.

Asosiy dori vositalari sifatida inhalyatsion bronxodilatatorlar qo'llanilib, ular nafas yo'llarining kengayishini ta'minlash va klinik simptomlarni tezkor yengillashtirish maqsadida buyurildi. Yallig'lanishga qarshi asosiy terapiya sifatida inhalyatsion kortikosteroidlar qo'llanilib, ular bronxial shilliq qavatdagi yallig'lanishni kamaytirish va nafas yo'llari giperaktivligini nazorat qilishda muhim ahamiyat kasb etdi. Allergik fon mavjud bo'lgan bemorlarda antihistamin preparatlar va allergiyaga qarshi vositalar davolash sxemasiga kiritildi.

Dori vositalari bilan bir qatorda reabilitatsion choralar ham keng qo'llanildi. Nafas mashqlari nafas olish mexanikasini yaxshilash, o'pka ventilyatsiyasini oshirish va bronxial spazmni kamaytirishga qaratildi. Shuningdek, bemorlarga sog'lom turmush tarzini shakllantirish, jismoniy faollikni me'yorlashtirish, allergen va

respirator infeksiyalarni qo'zg'atuvchi omillardan saqlanish bo'yicha batafsil tavsiyalar berildi.

Kompleks va bosqichma-bosqich olib borilgan davolash choralarining samaradorligi klinik belgilar dinamikasi hamda spirometrik ko'rsatkichlarning yaxshilanishi orqali baholandi.

Davolash usuli	Bemorlar soni (n=70)	Ulushi (%)	Klinik samaradorligi
Inhalyatsion bronxodilatatorlar	56	80 %	Yuqori
Inhalyatsion kortikosteroidlar	42	60 %	Yuqori
Allergiyaga qarshi preparatlar	38	54 %	O'rta-yuqori
Reabilitatsion choralar (nafas mashqlari)	50	71 %	O'rta
Sog'lom turmush tarziga oid tavsiyalar	70	100 %	Profilaktik

3-jadval. Nafas yo'llari giperaktivligi bo'lgan bemorlarda qo'llanilgan davolash usullari

Xulosa

Tez-tez kasallanuvchi bolalar va o'smirlarda nafas yo'llarining giperaktivligini erta aniqlash va kompleks davolash bronxial astma rivojlanishining oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Spirometriya asosiy diagnostik usul bo'lib, klinik va laborator ma'lumotlar bilan birgalikda baholanishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ahmedov A.A. Bolalar pulmonologiyasi. Toshkent: Tibbiyot, 2021.
2. Global Initiative for Asthma (GINA). Global Strategy for Asthma Management and Prevention, 2023.
3. Bush A. Diagnosis of asthma in children. *Pediatric Pulmonology*, 2020.
4. Papadopoulos N.G. et al. Childhood asthma and airway hyperresponsiveness. *Allergy*, 2019.
5. World Health Organization. Chronic respiratory diseases in children, 2022.